

Verantwoording VSI Rabiës postexpositieprohylaxe

Juli 2015

1. Inleiding

Deze bijlage beschrijft de verantwoording, de werkwijze en de onderbouwing van het Verpleegkundig Stappenplan Infectieziektebestrijding (VSI) Rabiës (met name postexpositieprohylaxe na een dierenbeet van een dier dat mogelijk geïnficeerd is met rabiësvirus), geschreven door de LOVI-redactieraad¹.

2. Verantwoording

De kaders van dit stappenplan worden gevormd door de LCI-richtlijn 'Rabiës', de Wet publieke gezondheid en de WGBO. Deze geven richting aan wat de overwegingen zijn voor het handelen in de dagelijkse praktijk. Binnen de redactieraad is overeenstemming over de in het stappenplan beschreven interventies. Daarmee is het stappenplan als 'practice based' aan te duiden. Naast de LCI-richtlijn zijn de ervaringen van de werkgroepleden en het team waarin zij werkzaam zijn uitgangspunt voor het stappenplan.

2015: Bij landelijke inventarisatie bleken vele bruikbare aanvullingen te zijn voor het afhandelen van postexpositieprohylaxe.

3. Routing en resultaten

2008: Voor het vaststellen is de afgesproken routing doorlopen. De VSI 'Rabiës' heeft in conceptvorm vanaf juni 2008 op de Clb-website gestaan met het verzoek aan artsen en verpleegkundigen infectieziektebestrijding deze te toetsen in de praktijk. Een viertal POI's hebben reacties ingestuurd. Een aantal tekstuele opmerkingen zijn als verbetering overgenomen. Daarnaast is de lay-out geüniformeerd door een LCI redactiemedewerker. Andere genoemde reacties:

1. Reacties die betrekking hebben op interne afspraken binnen een GGD bijvoorbeeld: *'een verpleegkundige mag toch alleen verwijzen naar een huisarts'; 'controleren of cliënt op zijn afspraken komt toevoegen, 1x bellen'; '...wondbeoordeling door een arts: dit is niet voor alle GGD'en mogelijk omdat er geen 24-uurs beschikbaarheid is geregeld..'; '...verwijs verwonde naar curatieve sector voor wondbehandeling, of indien postexpositieprohylaxe niet door de curatieve sector kan worden gegeven kan worden overweeg dan toediening door GGD'* zijn niet gehonoreerd omdat dit lokaal beleid blijkt te zijn. De VSI worden algemeen opgesteld zodat er een landelijke herkenning is, en ruimte voor het aanvullen van lokale afspraken.
2. Argumenten om bepaalde onderdelen toe te voegen of weg te laten zijn gewogen in de LCI-richtlijn Rabiës, vooral die paragrafen die betrekking hebben op de postexpositieprohylaxe. Meerdere malen werd opgemerkt dat in het stappenplan alleen over 'verwonde' werd gesproken, het toevoegen van blootgestelde zou completer zijn. Of 'Beter zou je kunnen spreken van personen die verdacht contact hebben gehad met een vleermuis'. Omdat niet alleen vleermuizen rabiësvirus kunnen overbrengen is er voor gekozen om van 'verwonde/blootgestelde' te spreken.
Voorstel om de doelen uit te breiden met punt 3 is gehonoreerd.
Voorstel om bij stap 1 alle te registreren vragen op te nemen is niet gehonoreerd; het rabiësregistratieformulier zal leidend zijn voor de risico-inschatting. Door toch de meest belangrijke gegevens hier te noemen zal een GGD-medewerker snel kunnen zien welke gegevens essentieel zijn.

De VSI is op 3 maart 2009 in het LOVI vastgesteld en daarna op de Clb-website

geplaatst. De VSI heeft een onbepaalde geldigheidsduur. Herziening is gekoppeld aan de LCI-richtlijn 'Rabiës'. Gebruikers worden uitgenodigd hun opmerkingen ter verbetering aan de redactieraad te sturen via de op de website aangegeven route.

2015: De VSI is in zijn geheel herzien evenals het registratieformulier rabies PEP. Hiervoor zijn diverse, bij GGD'en in de praktijk in gebruik zijnde, materialen gebruikt van ondermeer GGD Amsterdam, Hart voor Brabant en Regio Gelderland Zuid.

Het pakket heeft nu 6 bijlagen te weten:

1 acties PEP na rabiesblootstelling

2 registratieformulier rabies PEP

3 mail/fax huisarts

4 brief patiënt/huisarts/apotheek

6 informatie voor de patiënt.

Het pakket is door LCI samen met Jet van den Heuvel van GGD Hart voor Brabant ontwikkeld. Er is meegelezen door diverse GGD verpleegkundigen en artsen in de conceptfase. Op 12 mei 2015 is de VSI met bijlagen tijdens het Symposium de overdracht in een workshop besproken en verbeterd door gebruikers.

De aangepaste versie is in LOVI 48 van 7 juli vastgesteld.

4. Registratieformulier

Bij de VSI Rabiës is gekozen voor het ontwikkelen van een ziektespecifiek registratieformulier. Deze wordt ook via de Clb-website als bijlage IV bij de richtlijn aangeboden.

¹ De LOVI redactieraad bestond in 2008 uit: Mirian Bongartz (GGD regio Noord- en Midden-Limburg), Gerry van Renselaar (GGD Flevoland). Alice Prenger (Hulpverleningsdienst Groningen), Lian Bovee (GGD Amsterdam), Ton Oomen en Corien Swaan (RIVM/Clb/LCI)

² De LOVI redactieraad bestond in 2015 uit: Mirian Bongartz (GGD regio Noord- en Midden-Limburg), Gerry van Renselaar (GGD Flevoland). Netty Schuurman (GGD regio Twente), Riany Brugmans (GGD Haaglanden), Ton Oomen en Helma Ruijs (RIVM/Clb/LCI)

Bijlage 1 acties PEP na rabiesblootstelling

Stap 1 Neem de anamnese af volgens bijlage 2

Stap 2 Stel het post expositie beleid vast

- Zie Bijlage 1, 2 en 3 uit de Richtlijnen.

Is het dier beschikbaar voor onderzoek? (uit te voeren door Centraal Veterinair Instituut):

Zo nee ga naar stap 3

Zo ja:

- Bel NVWA¹ of AID-meldkamer².**
 - *NVWA draagt zorg voor vervoer van het dier: de hersenen worden onderzocht.*
- Bel zonodig het VIC van de NVWA.**
 - *Voor informatie over bijvoorbeeld de herkomst of vaccinatiestatus van een dier, kan de GGD of dierenarts contact opnemen met het Veterinair Incidenten- en Crisiscentrum (VIC)³ van de NVWA,*

Naam betrokken GGD-arts:

- a. Beleid t.a.v. blootgestelde :
- b. Beleid t.a.v. gevonden dier:

Stap 3 Overleg LCI⁴

Is er twijfel over de blootstelling, behoefte aan overleg en/of een MARIG-indicatie? (Ook als de huisarts alles uitvoert!)

Zo nee, ga verder met stap 5

Zo ja: Bel LCI. Dit is een voorwaarde om MARIG te kunnen bestellen bij de RIVM Dienst Vaccinvoorziening en Preventieprogramma's (DVP)⁵.

Datum:

Naam LCI- voorwacht/ arts:

Advies LCI:

Stap 4 Contact RIVM DVP⁵,

- Bestel MARIG en vaccin en geef het afleveradres door of;
- Kondig aan welke apotheek MARIG en vaccinaties gaat bestellen. Vraag na wat de kosten zijn.
- Geef het factuuradres door (kan anders zijn dan het afleveradres)
NB dit is noodzakelijk voor het RIVM om MARIG aan de apotheek te kunnen leveren. Bij wet moeten medicijnen door of via een apotheek (of apotheekhoudend huisarts) worden verstrekt.
NB DVP streeft er naar om binnen kantoor uren 2,5 uur na het plaatsen van de bestelling te leveren. Buiten kantooruren is dat maximaal 3 uur.
NB De GGD kan bij drempels in het leveringstraject als "vangnet" fungeren door de GGD als factuursadres op te geven en later via de patiënt/zorgverzekeraar declareren.

Stap 5 Contact patiënt

Neem contact op met de patiënt om het besluit door te geven. Als je als GGD geen contact hebt met de patiënt, maar alleen met huisarts, dan onderstaande aan huisarts toelichten.

- Bij indicatie MARIG gewicht van de patiënt
- (*Buiten kantooruren ga je uit van de Dienstapothek*).
- Geef bij indicatie MARIG aan dat het mogelijk is dat patiënt in eerste instantie de kosten van MARIG zelf moet voorschieten*
- Daarna kan patiënt met een medische verklaring, die de huisarts aan hem zal verstrekken, de kosten declareren bij de ziektekostenverzekeraar. De ziektekostenverzekeraar vergoedt alle kosten.
- Geef bij indicatie MARIG aan dat het om een niet geregistreerde medicatie gaat en dat de patiënt hiervoor bij de huisarts nog een bewustzijnsverklaring moet tekenen.
- Geef aan dat er koerierskosten zijn. Afhankelijk van de ziektekostenverzekeraar kunnen deze voor eigen rekening komen.
- Geef aan dat je hem/haar later terugbelt voor het verdere verloop.

Naam apotheek

Naam huisarts

* **indicatie kosten** juli 2015,

MARIG: € 187,26 per cc. Voor een persoon van 90 kg = 12 cc ; € 2247,12.

Vaccin: € 85,18 x 5 = € 425,90 (adviesprijs)

Vervoer: zowel binnen als buiten kantoor tijden en in het weekend: € 0,49 per km van postcode naar postcode.

Het RIVM DVP stuurt (op verzoek) als service zondig 1 à 2 doses vaccin mee, om meteen aan de slag te kunnen met PEP. Vaccin voor dag 7, 14 en 28 kan de GGD uit de eigen voorraad betrekken of bestellen.

Totaal kosten variëren voor een volwassene tussen de € 2000 en € 3000

stap 6 Contact huisarts:

- **Geef uitleg over het incident, het advies en wat van hem/ haar wordt verwacht.** **NB** het geven van postexpositieprofylaxe is een medische behandeling en daarom is de huisarts verantwoordelijk voor de uitvoering. De GGD signaleert, adviseert en is ondersteunend. Ook de GGD kan PEP toedienen.
- **Licht toe dat de huisarts het recept uit moet schrijven, en dit naar de apotheek moet sturen.** (Zie VSI bijlage 3 mail/fax huisarts)
NB1; omdat MARIG geen geregistreerd medicijn is kan de HA en apotheek MARIG niet terugvinden in hun systeem (of farmacotherapeutisch kompas) .
NB2; als GGD de bestelling zelf doet of het recept schrijft dan komt de rekening naar de GGD. Als de huisarts recept schrijft en de apotheek bestelt, dan komt de rekening aldaar.
NB3; leg uit aan de huisarts dat het kan zijn dat de patiënt eerst zelf de kosten voor MARIG voor moet schieten. Mogelijk kan de huisarts hierover overleggen met de apotheek of patiënt.
- **Geef uitleg over het vaccineren van MARIG en vaccins.**
Zie bijlage VII bij de LCI rabies richtlijn.
- **Bij het gebruik van Verorab dient de huisarts een verklaring over mee te geven aan de patiënt omdat het een niet geregistreerd medicijn is.**
Deze wordt meegestuurd met het product.
- **Leg uit dat MARIG en rabiesvaccinaties niet altijd direct door de zorgverzekeraar vergoed worden, en dat een verklaring van de behandelend arts vaak nodig is voor de zorgverzekering.**
Zie VSI bijlage 4 medische verklaring zorgverzekering
- **Vraag E-mail adres en/of faxnummer.**
- **Stuur informatie zoals bijlage 6 en een link naar bijlage 8 (instructie toediening PEP) van de LCI rabies richtlijn naar de huisarts.** Als er overleg is met een dienstdoende huisarts, dan ook de eigen huisarts deze informatie sturen en bellen (de volgende dag).
- **Maak afspraken over het juist bewaren van de vaccins.** Door huisarts in koelkast of door apotheek. De patiënt kan vlak vóór toediening het vaccin bij de apotheek ophalen.
- **Vraag het 06 nummer van de huisarts, zodat je hem/haar gemakkelijk kunt bereiken.**

Stap 7 Contact apotheek:

- **Geef uitleg over het incident en advies.** Geef aan dat er een recept van rabies vaccin en/of MARIG komt van de huisarts. De apotheek kan MARIG niet terugvinden in zijn systeem omdat het geen geregistreerd medicijn is. Apotheker kan MARIG (en een dosis vaccin) bestellen bij het RIVM afdeling Verkoop.(=DVP)⁵. Telefoonnummer doorgeven (zie telefoonlijst) en laat de apotheek zo nodig materiaal per een koerier afleveren.
- **Let op:** de apotheker aan wie het vaccin afgeleverd moet worden, moet dezelfde zijn als de bestellende apotheker. Dus een apotheek die 's middag bestelling opgeeft, kan dat niet in de avond bij een dienstapotheek laten afleveren. In dat geval direct met de dienstapotheek zaken regelen.
- **Geef aan dat de ziektekostenverzekeraar alle kosten vergoedt.** De huisarts die het recept voorschrijft, kan hierover een verklaring voor de verzekering verstrekken. (bijlage 4)
- Er kan verwezen worden naar een **verhelderende tekst van ziektekostenverzekeraar Menzis** voor apothekers op haar website :
 - <http://www.menzis.nl/web/Zorgaanbieders/Zorgsoorten/FarmaceutischeZorg/Actueel.htm> (scroll naar onderen Vergoeding Marig: publicatiedatum 30 januari 2014)
- **Maak afspraken over ophalen van MARIG en vaccins door de patiënt.**

Stap 8 Contact patiënt:

- Neem gemaakte afspraken met hem/ haar door.
- Stuur of mail de schriftelijke afspraken: Zie VSI bijlage brief patiënt voor de huisarts
- Verstrek zo informatie over rabies aan de patiënt.

Telefoonlijst:

1. NVWA:	0800 - 0488
2. AID Meldkamer:	045 - 54 66 230
3. VIC:	070 - 44 84 400
VIC buiten kantoortijden:	0800 - 0488
4. LCI:	030 - 27 47 000
LCI buiten kantoortijden:	030 - 27 42 259
5. RIVM DVP vaccinvoorziening	030 - 27 48 010
buiten kantoortijden:	030 - 27 42 259
	06 - 46058041

Bijlage Registratieformulier rabiës PEP

Dit formulier is gemaakt voor GGD-medewerkers als hulpmiddel bij de boordeling en afhandeling van een krab- of bijtincident met risico voor een rabiësinfectie. Het is onderdeel van de VSI rabiës met meerdere bijlagen en een bijlage bij de LCI-richtlijn rabiës.

Anamnese

Datum aanmelding : Melding verwerkt door:

PERSOONSgegevens

Naam en voorletter(s) : M/V
Voornaam : gewicht:
Geboortedatum :
Straat en huisnummer :
Postcode en woonplaats:
Telefoon :
Mobiel :
Huisarts :
Apotheker :
Verzekeraar :

GGD-registratienummer:

Melder :
Behandelaar :
Behandelaar 2 :
Zo nodig naam school/kdv/werk: groep / klas:
Adres :

GEGEVENS INCIDENT (nodig voor overleg LCI)

1. Datum incident: ____/____/____

2. Naam land:
Hoogrisicoland of laagrisicoland:

3. Toelichting (plaats, streek):
.....

4. Soort blootstelling:
Met wie of wat was het contact:
 Contact met levend dier
 Contact met dood dier
 Zwerfdier of in het wild levend dier
 (Traceerbaar) huisdier
 Contact met van rabiës verdacht persoon
 Anders nl.

Type 1:
 Aanraking
 Voeren
 Likken op intacte huid

Type 2:
 Knabbelen aan de intacte huid
 Kleine krassen of ontvellingen zonder bloeden

Type 3:

- Lik op beschadigde huid
- Beet door de huid heen (transdermaal)
- Krabben tot bloedens toe
- Verontreiniging slijmvliesmembraan met speeksel

5. Type blootstelling:

- Onbekend
- type I
- type II
- type III

6. Lichaamsdeel blootstelling:

- Voet
- Enkel
- Kuit
- Bovenbeen
- Bovenlichaam
- Rug
- Arm
- Pols
- Hand
- Vinger
- Gezicht
- Hoofdhuid
- Overig, namelijk.....

7. Omschrijving van de toedracht van het incident:

.....

.....

.....

.....

GEGEVENS VERWONDE

8. Lokale gezondheidszorg geconsulteerd:

- Ja
- Nee
- Onbekend

9. Vaccinatiestatus rabiës verwonde voor incident:

- Vooraf gevaccineerd
 - Niet vooraf gevaccineerd
 - Onbekend
- Datum laatste revaccinatie rabiës: ____/____/____

10. Vaccinatie ter plaatse:

- Ja
- Nee
- Onbekend

11. Welk vaccin/aantal doses/schema

.....

12. MARIG / ERIG ter plaatse:

- Ja
- Nee
- Onbekend

13. Heeft verwonde een eiwitallergie:

- Ja
- Nee

14. Is verwonde immuun-gecompromitteerd:

- Ja
- Nee

15. Is de wond gereinigd: *

- Ja
- Nee
- Onbekend

*Conform WHO-richtlijn: minimaal 15 minuten wond uitspoelen met water en daarna ontsmetten met alcohol >70%.

16. Waarmee is de wond gereinigd: *

- Water
- Zeep
- Alcohol/desinfectans

*Conform WHO-richtlijn: minimaal 15 minuten wond uitspoelen met water en daarna ontsmetten met alcohol >70%.

17. Is er een indicatie gegeven voor wondzorg/antibiotica:

- Ja
- Nee
- Verwijzing naar huisarts
- Verwijzing naar EHBO

18. Indicatie voor tetanusvaccinatie:

Ja Nee

- Minder dan 10 jaar geleden gevaccineerd en een volledige serie in het verleden gehad; dan géén vaccinatie tegen tetanus.
- Meer dan 10 jaar geleden gevaccineerd en een volledige serie in het verleden gehad; dan 1 x boostervaccinatie tetanus____/____/____ lotnr...
- Nooit gevaccineerd of onbekend of immuun incompetent; start vaccinatie serie tetanus.

19. Inventarisatie derden die mogelijk risico door dezelfde bron hebben gelopen.

Contact ingevoerd in systeem:

Naam:

Geb. d.d. ____/____/____

GEGEVENS DIER

20. Soort dier:

21. Gedragsaspecten dier

Geen gedragsafwijking

Defensief gedrag

Gedrag onbekend

Normaal agressief gedrag

Onverwacht agressief gedrag

Het dier was dood

22. Vaccinatiestatus dier:

Gevaccineerd

Niet gevaccineerd

Gevaccineerd, niet bewijsbaar

Vaccinatiestatus onbekend

Datum laatste rabiës vaccinatie dier : ____/____/____

23. Dier voor observatie beschikbaar:

Ja

Nee

24. Is er een eigenaar van het dier te traceren?

Nee

Ja, contactgegevens:

OPMERKINGEN

Bijlage 3 mail/fax huisarts

Doel: instructie huisarts
Gebruik: bij toediening MARIG en/of vaccin door huisarts

Onderwerp: Postexpositieprofylaxe Rabiës

Geachte collega,

De afdeling Infectieziektebestrijding van de GGD ontving een melding van mogelijke blootstelling aan rabiës bij uw patiënt < naam, geboortedatum, adres >.

Op < datum > werd uw patiënt in < naam land > < gebeten/ gekrabd/ gelikt > door een < aard dier > op zijn/ haar < lichaamsdeel met verwonding >. Het contact was < huidpenetrerend/ op de onbeschadigde huid/ op slijmvlies >.

Pre-expositie vaccinatie:

Uw patiënt is < nooit/ onvolledig/ volledig > gevaccineerd tegen rabiës.

Postexpositie vaccinatie:

Uw patiënt is in < naam land > < aantal > maal gevaccineerd op < data >/ heeft geen postexpositie vaccinaties ontvangen.

Conclusie:

Uw patiënt heeft een type < 2 /3 > verwonding. Hij/zij is < niet/ wel > immuungecompromiteerd.

De GGD heeft overlegd met het RIVM over postexpositie behandeling. Uw patiënt komt in aanmerking voor toediening van *MARIG (Menselijk Anti Rabiës ImmunoGlobuline)* en/of *rabiësvaccin*. De GGD heeft voor de levering daarvan contact gehad met de Dienst Vaccinvoorziening (DVP van het RIVM) en de apotheek.

A. van Leeuwenhoeklaan 9
3721 MA Bilthoven
Postbus 1
3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

T 030 274 91 11
F 030 274 29 71
info@rivm.nl

Ons advies:

- **MARIG** toedienen zoveel mogelijk in en rondom de wond, in een dosering van maximaal 20 IE/ kg op dag 0.
- 4 Doses rabiësvaccin toedienen op dag 0-3-7 en tussen dag 14 en 28.

Afspraken:

- Het advies is besproken met u en uw patiënt.
- MARIG en/ of rabiësvaccin wordt geleverd aan **<naam en adres apotheek>**.
- U faxt het recept voor MARIG en/ of rabiësvaccin aan de apotheek.
Rabipur is een geregistreerd vaccin in Nederland. Verorab niet. Voor dat vaccin dient de apotheek een (meegestuurde) getekende artsenverklaring te ontvangen.
- Uw patiënt haalt MARIG en/ of rabiësvaccin op bij de apotheek en meldt zich bij **uw praktijk/ uw collega <naam> / de huisartsenpost voor** toediening van de postexpositie profylaxe.

Als u nog vragen heeft, kunt u contact opnemen met **<naam>**, sociaal verpleegkundige, telefoon (073)64 04 074.

Met vriendelijke groet,

< naam >, sociaal verpleegkundige en/of **< naam >**, arts infectieziekten

Bijlagen:

- Informatie voor de huisarts (bijlage VII RIVM richtlijn rabiës)

Bijlage 4 brief voor zorgverzekeraar

Doel: vergoeding behandeling
Gebruik: verklaring medische indicatie van patiënt voor verzekeraar

A. van Leeuwenhoeklaan 9
3721 MA Bilthoven
Postbus 1
3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

T 030 274 91 11
F 030 274 29 71
info@rivm.nl

NAW Zorgverzekeraar

Kenmerk: HP-nummer Datum: 7 juni 2018
Behandeld door: E-mail:
Onderwerp: Medische indicatie
postexpositieprofylaxe rabiës

Geachte heer, mevrouw,

Hierbij verklaar ik dat er voor dhr/mw naam geboren .././.... BSN: een medische indicatie bestaat voor postexpositie profylaxe tegen rabiës. Deze postexpositie profylaxe omvat (keuze maken en de overige keuze verwijderen)

- (keuze 1) de eenmalige toediening van MARIG (*Menselijk Anti Rabiës ImmunoGlobuline*) en een serie van 4 rabiësvaccinaties. MARIG dient zo snel mogelijk na de expositie gegeven te worden. De serie van 4 rabiësvaccinaties dient op diezelfde dag begonnen te worden en volgens een vaststaand schema binnen een maand te worden voltooid (op dag 0, 3, 7, en tussen 14-28 dagen).
- (keuze 2) een serie van alleen 4 rabiësvaccinaties. Met deze serie vaccinaties dient zo snel mogelijk na de expositie begonnen te worden. De serie van 4 rabiësvaccinaties dient op diezelfde dag begonnen te worden en volgens een vaststaand schema binnen een maand te worden voltooid (op dag 0, 3, 7 en tussen 14-28 dagen).

Ik vertrouw erop u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben.

Met vriendelijke groet,

Naam arts

Arts M&G, infectieziektebestrijding

Bijlage 5 brief patiënt/huisarts/apotheek

Doel: instructie patiënt, huisarts en apotheek.
Gebruik: Bij afhandeling buiten de GGD.
Overzicht gemaakt afspraken.
Afhankelijk van toepassing, delen weglaten en in arcering invullen.

Onderwerp: Postexpositieprofylaxe Rabiës

Geachte betrokkenen,

De afdeling Infectieziektebestrijding van de GGD < naam > ontving een melding van mogelijke blootstelling aan rabiës bij < naam, geboortedatum, adres >.

Op < datum > werd < de heer/mevrouw > in < naam land > < gebeten/ gekrabd/ gelikt > door een < aard dier > op < zijn/ haar > < lichaamsdeel met verwonding >.
Het contact was < huidpenetrerend/ op de onbeschadigde huid/ op slijmvlies >.

Pre-expositie vaccinatie:

< de heer/mevrouw > is < nooit/ onvolledig/ volledig > gevaccineerd tegen rabiës.

Postexpositie vaccinatie:

< de heer/mevrouw > < is in < naam land > < aantal > maal gevaccineerd op < data > / heeft geen postexpositie vaccinaties ontvangen >.

Conclusie:

< De heer/mevrouw > heeft een type < 2 /3 > verwonding. < Hij/zij > is < niet/ wel > immuungecompromitteerd. De GGD heeft overlegd met het RIVM over postexpositiebehandeling. < De heer/mevrouw > komt in aanmerking voor toediening van < MARIG en rabiësvaccin/rabiësvaccin >.

Ons advies:

- **MARIG** (Menselijk Anti Rabiës ImmunoGlobuline) toedienen **zoveel mogelijk in en rondom de wond**, in een dosering van maximaal 20 IE/kg op < datum >. < De heer/mevrouw > weegt < gewicht > kg. Uw patiënt is < niet/wel > bekend met een eiwitallergie.
- Rabiësvaccin toedienen op < datum > (dag 0), < datum > (dag 3), < datum > (dag 7), < datum > (tussen dag 14 en 28).

Levering medicatie:

MARIG wordt geleverd via de DVP (dienst vaccinvoorziening) van het RIVM. De GGD zal deze bestelling doen. Deze bestelling wordt, inclusief rekening, met spoed geleverd bij de betrokken apotheek.

Rabiësvaccins in Europa zijn schaars. Hierdoor zijn sommige geïnactiveerde rabiësvaccins nu niet leverbaar. Om deze reden heeft de Inspectie voor de Gezondheidszorg aan Europort Pharmaceuticals te Rotterdam toestemming gegeven om Verorab® te leveren. Het vaccin Verorab® is uitwisselbaar met andere vaccins. Omdat Verorab® in Nederland niet geregistreerd is, dient bij het recept een artsenverklaring geschreven te worden. Deze dient bij iedere bestelling meegestuurd te worden.

Europort Pharmaceuticals levert het vaccin de volgende werkdag, mits de bestelling vóór 12.00 uur plaats is. Zij leveren niet in het weekend. Omdat er zo spoedig mogelijk met vaccineren gestart dient te worden, *<levert DVP één vaccin met spoed(zie bestelling MARIG)/wordt één vaccinatie gegeven bij afdeling reizigerszorg van de GGD>*.

Afspraken met huisarts <naam>:

- Bovenstaande advies is besproken met huisarts en patiënt.
- Onderstaande recepten worden door de huisarts uitgeschreven en gefaxt naar apotheek <naam>:
 - Recept voor MARIG,
 - Recept voor <aantal> maal Merieux®/Rabipur® rabiesvaccin,
 - Recept voor m<aantal> maal Verorab® rabiesvaccin.
- Voor verstrekking van Verorab® voegt de huisarts ondertekende artsenverklaringen (zie bijlage) toe aan de recepten.
- De patiënt haalt de MARIG <en/of> de rabiësvaccins op bij de apotheek en meldt zich bij <uw praktijk/ uw collega <naam> / de huisartsenpost> voor toediening van de postexpositieprofylaxe.

Afspraken met apotheek <naam>:

- Op <datum> wordt vanuit de DVP van het RIVM een spoedbestelling MARIG en één dosis vaccin bij de apotheek afgeleverd. De rekening van die bestelling is dan bijgevoegd.
- De <aantal> overige vaccinaties worden door de apotheek besteld bij Europort Pharmaceuticals. Bestelling is 24 uur per dag mogelijk via mail

aan info@europort-pharma.eu of per fax naar het nummer 010 - 478 18 26. Bij bestelling word de artsenverklaring met betrekking tot Verorab® meegestuurd.

- De apotheek maakt afspraken met de patiënt over de kosten van de bestelling en de betaling.

Afspraken met patiënt:

- Bovenstaande advies is met patiënt en de huisarts besproken.
- De patiënt kan op **<datum>** de MARIG en het eerste vaccin ophalen bij apotheek **<naam>**. De patiënt moet zich hierna direct te melden bij **<uw huisarts /de huisartsenpost>** voor toediening van de medicatie.
OF: U heeft op **<datum en tijd>** een afspraak bij de GGD in bij de **afdeling .../ met <.....naam sociaal-verpleegkundige>** voor toedienen van de eerste vaccinatie.
- Op **<datum>** kan de patiënt de rest van de vaccins ophalen bij de apotheek. Deze moeten bij de huisarts gekoeld bewaard blijven.
- De apotheek heeft de rekeningen van de bestelde medicatie gekregen. Vergoeding vindt plaats vanuit uw basisverzekering. Omdat MARIG en Verorab® in Nederland niet geregistreerd zijn, kan dit niet altijd rechtstreeks bij de verzekering gedeclareerd worden. Daarom maakt de apotheek afspraken met de patiënt over de betaling van de rekeningen.

Het bestellen van de MARIG en vaccins brengt koerierskosten met zich mee. Circa xx euro voor de MARIG en eerste vaccinatie en xx,xx euro voor de overige vaccins. Mogelijk vergoed uw zorgverzekeraar deze kosten niet.
- De patiënt maakt afspraken met de huisarts over de toediening van de vaccins volgens het eerder genoemde schema.

Als u nog vragen heeft, kunt u contact opnemen met **<naam>** , sociaal verpleegkundige, telefoon (073)64 04 074.

Met vriendelijke groet,

< naam > , Sociaal Verpleegkundige

< naam > , Arts Maatschappij en Gezondheid

Bijlagen:

'Indicatiestelling en toediening post-expositie profylaxe bij rabiërisico' voor huisarts (bijlage VII LCI richtlijn rabies)

Bijlage 6 informatie voor de patiënt

A. van Leeuwenhoeklaan 9
3721 MA Bilthoven
Postbus 1
3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

T 030 274 91 11
F 030 274 29 71
info@rivm.nl

Informatie rabiës na een bijt-, krab- of likincident

U heeft zojuist een of meerdere prikken gehad tegen rabiës. Dit was nodig omdat u door een dier gebeten, gekrabd of gelikt bent. Daardoor heeft u risico om met rabiës besmet te zijn geraakt.

Wat is rabiës?

Rabiës, ook wel hondsdolheid genoemd, wordt veroorzaakt door een virus dat besmette dieren bij zich dragen. Rabiës is een dodelijke ziekte.

In welke landen komt rabiës voor?

Rabiës komt overal in de wereld voor behalve in Nieuw-Zeeland, Antarctica, grote delen van Oceanië en Japan.

Hoe vaak komt rabiës voor bij mensen?

De ziekte rabiës komt in Nederland niet vaak voor. In het verleden is in Nederland bij vier personen rabiës vastgesteld (in 1962, 1996, 2008 en 2013), allemaal in het buitenland opgelopen. In West-Europa zijn tussen 2000 en 2005 negen gevallen van rabiës gemeld.

Wereldwijd sterven jaarlijks ongeveer 55.000 mensen aan rabiës, vooral in Azië en Afrika.

Welke dieren kunnen besmet zijn met rabiës?

In Nederland zijn alleen bepaalde soorten vleermuizen mogelijk besmet, maar zij hebben de ziekte nog nooit overgedragen op een mens. In landen buiten Nederland kunnen ook vossen, honden, katten en andere zoogdieren besmet zijn met het virus.

Hoe kun je rabiës krijgen?

Het virus wordt overgebracht doordat speeksel van een besmet dier in een huidwondje of op slijmvlies van een mens terechtkomt. Dat gebeurt door bijten, likken of krabben.

Besmetting van mens op mens treedt zelden op.

Hoe lang duurt het voordat je als mens ziek wordt door rabiës?

Na een verwonding door een dier met rabiës duurt het gemiddeld 20 tot 60 dagen (maar het kan soms ook wel een jaar duren) voordat er ziekteverschijnselen optreden.

Wat zijn de ziekteverschijnselen van rabiës bij mensen?

De ziekte begint met griepachtige verschijnselen zoals koorts, gevolgd door

spierkrampen, stuipen of verlamningsverschijnselen. Daarna treden slik- en ademhalingsproblemen op, waaraan de patiënt meestal overlijdt.

Is rabiës te behandelen?

Helaas is er nog geen medicijn tegen rabiës. Prikken direct na het bijt-, krab- of likincident is de enige behandeling.

Als de ziekteverschijnselen optreden is rabiës niet meer te behandelen.

Waarom zijn deze prikken tegen rabiës zo belangrijk?

Omdat rabiës een zeer ernstige ziekte is, is het belangrijk na een eventuele infectie via een krab, lik of beet door een (mogelijk) besmet dier, zo snel mogelijk te starten met de prikken. Snelle behandeling verkleint de kans ziek te worden. Dit geldt ook wanneer u al eens eerder prikken tegen rabiës hebt gehad.

De behandeling bestaat uit een serie prikken en moet helemaal afgemaakt worden.

Hoeveel prikken krijg ik na het bijt-, krab- of likincident?

De serie bestaat uit 4 prikken, soms zijn ook nog prikken met antistoffen (MARIG/HARIG) nodig.

Dit is afhankelijk van de soort verwonding en uw gezondheid.

Als u eerder al prikken heeft gehad tegen hondsdoelheid moet u nog steeds na een incident 2 prikken krijgen. De antistoffen (MARIG/HARIG) zijn dan niet meer nodig.

In het buitenland worden soms afwijkende schema's gehanteerd. Voor vragen hierover kunt u het beste contact opnemen met de GGD in uw regio of uw huisarts.

Wanneer mag ik deze prikken niet krijgen?

Er bestaan nauwelijks tot geen redenen waarom u de prikken niet zou mogen hebben. Zonder deze prikken loopt u immers het risico aan rabiës te overlijden. Wel is het verstandig aan te geven wanneer u lijdt aan een chronische ziekte, medicijnen gebruikt of bekend bent met een allergie.

Wat zijn de bijwerkingen van deze prikken?

De prikken worden over het algemeen goed verdragen. Wel kan de prikplek de eerste 48 uur rood en gevoelig worden.

In uitzonderlijke gevallen kan er binnen 2 tot 21 dagen na de prik een overgevoelighedsreactie optreden met klachten van zere arm, hoofdpijn, huiduitslag, gewrichtspijn, gewrichtsontsteking, misselijkheid, braken, koorts en/of onwel worden. Neem dan zo snel mogelijk contact op met de GGD en/of uw huisarts. **Worden deze prikken vergoed?**

De kosten van behandeling komen in aanmerking voor vergoeding door de ziektekostenverzekeraar maar dat is afhankelijk van het eigen risico.

In de polis van de reisverzekering kunt u zien of de in het buitenland

gemaakte kosten vergoed worden.

Zijn herhalingsprikken tegen rabiës voor een volgende reis nodig?

Nee, als u alle prikken volgens het schema heeft gehad, zijn er geen rabiësprikken voor een reis nodig. Voor mensen die vanwege hun werkzaamheden continu een risico lopen op rabiës gelden andere richtlijnen. Wel altijd contact opnemen met een (lokale) arts bij elk bijt-, krab- of linkincident.

Gaat u op reis vraag dan advies bij de GGD.

Kan iemand die is blootgesteld aan rabiës naar kindercentrum, school of werk?

Iemand die is blootgesteld aan rabiës, gestart is met de prikken en zich goed voelt kan gewoon naar kindercentrum, school of werk.

Vragen?

Neem dan contact op met het team Infectieziektebestrijding van de GGD

VSI Rabies Postexpositieprofylaxe Juni 2015

Dit stappenplan is een aanvulling op de LCI-richtlijn 'Rabiës' (met name postexpositieprofylaxe na een beet van een dier dat mogelijk geïnfecteerd is met het rabiësvirus). Voor de achtergronden en het totstandkomen van dit stappenplan wordt u verwezen naar de algemene toelichting en de verantwoording op de website www.rivm.nl/infectieziekten. De LCI spreekt zich niet uit over de taakverdeling tussen disciplines bij de uitvoering van de verschillende stappen. Daarvoor zijn de interne werkafspraken van de betreffende GGD leidend.

Leeswijzer

Werkwijzen rondom de afhandeling van rabies-PEP blijken enorm te verschillen. Sommige GGD'en voeren de afhandeling inclusief het toedienen van MARIG 24/7 zelf uit terwijl andere GGD'en zich beperken tot alleen het coördineren van de afhandeling in de 1e lijn (huisarts of eerste hulp). Deze VSI met al haar bijlagen beoogd voor al deze werkwijzen te voorzien in een pakket uniform en praktisch gericht instrumentarium.

Doelen

- De potentieel besmette verwonde/blootgestelde is zo optimaal mogelijk beschermd tegen het ontwikkelen van rabiës.
- De bron (indien van toepassing) is opgespoord en onderzocht.
- Alle andere personen, die mogelijk door dezelfde bron zijn besmet, zijn opgespoord.
- Verwonde/blootgestelde en andere mogelijk besmette personen en/of hun ouders/verzorgers zijn geïnformeerd over rabies.
- Epidemiologische gegevens zijn geregistreerd; voor evaluatie van beleid en volgen van trends.
- De uitvoerenden van de PEP maatregelen zijn optimaal geïnformeerd over juiste werkwijze van PEP toediening

Stap 1 Melding

- Volg de stappen in **bijlage 1 PEP acties na rabies blootstelling**
- Leg de casus zorgvuldig en compleet vast aan de hand van **bijlage 4 Rabiësregistratieformulier**
- Na de risico-inventarisatie voor de kans op het ontwikkelen van rabiës (LCI-richtlijn § 9.1). stel je het expositiebeleid vast (**bijlage 1 stap 2**)

Stap 2 Interventies

2.1. Planning:

- Plan zo direct een gesprek met de verwonde/blootgestelde.
- Spoor zo snel mogelijk de bron op, zeker als het risico in Nederland gelopen is. Bij risicovol contact in Nederland met vleermuizen, of met andere dieren met verdenking op rabiës, moeten deze dieren op rabiës onderzocht worden. Hiervoor belt u zo spoedig mogelijk, maar binnen 72 uur, de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA) op nummer 0800-0488 (24 uur per dag). De NVWA laat het dier per koerier vervoeren naar het Centraal Veterinair Instituut (CVI) te Lelystad. Er zal dan onderzoek plaatsvinden op de hersenen van het dier. De uitslag hiervan is binnen een aantal (5-6) uren bekend. Inventariseer of ook andere personen in contact zijn geweest met het betrokken dier en verricht zo nodig bij hen ook een risico-inventarisatie (richtlijn § 9.2 en § 10.2).

- c. Vergaar zo nodig aanvullende informatie over de bron in het buitenland.
- d. Bespreek met de arts (zie ook § 9 overleg maatregelen met LCI) of en welke profylaxe gegeven moet worden (MARIG en/of vervolgvaccinaties, eventueel tetanusprofylaxe) (richtlijn § 8.1 en bijlage 1 en 2).
- e. Voor toediening MARIG zie richtlijn § 9.3.
- f. Behandel indien nodig en mogelijk de wond of verwijst de verwonde naar de curatieve sector (huisarts of SEH) zie richtlijn § 9.3.
- g. Als de postexpositieprofylaxe niet door de GGD wordt gegeven regel dan toediening via de curatieve sector (**VSI bijlage 1 stap 6 en 7**).

2.2. Signaleren en verwijzen:

Signaleer de lichamelijke, psychische en sociale gevolgen van het accident. Begeleid de verwonde/blootgestelde hierin of verwijst zo nodig naar de huisarts of andere hulpverlening.

2.3. Voorlichting:

- a. Geef voorlichting aan de verwonde/blootgestelde en diens omgeving over de risico-inschatting, postexpositieprofylaxe en hoe een accident in de toekomst te voorkomen.
- b. Geef rabies publieksinformatie (rabies in het kort) mee en een patientenbrief (bijlage 6)
- c. Indien toediening door de huisarts, bespreek dan met de huisarts bijlage VII van de LCI richtlijn rabies en stuur deze toe.

2.4. Netwerk/ advisering:

Houd bij de casus betrokken ketenpartners (o.a. huisartsen, dierenartsen, regionale VWA) op de hoogte van de betrokkenheid van de GGD bij postexpositieprofylaxe voor rabiës.

2.5. Registratie en rapportage

- a. Leg alle gegevens ten behoeve van verslaglegging, registratie en epidemiologie vast in een rapportage. Registreer alle activiteiten zorgvuldig en volledig met vermelding van datum, tijd en initialen van de verslaglegger.
- b. Aandachtspunt; PEP behandeling valt onder declarabele zorg. (bijlage4)
- c. Rapporteer altijd naar de betrokken huisarts.(bijlage 3)

Stap 3 Evaluatie

- a. Beoordeel of (door de genomen stappen) de beoogde doelen zijn behaald.
- b. Bespreek bijzonderheden in een werkoverleg.
- c. Meld trends en bijzonderheden in het jaarverslag.